

KAMILA KWIATKOWSKA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

„Zgłaszam się do Was w pytaniu o...”, czyli o tym, jak Polacy ze Wschodu realizują wybrane aspekty wzorca gatunkowego podania

Umiejętność kreacji określonych gatunków tekstów jest bardzo ważna w życiu każdego człowieka, nie tylko na etapie nauki, ale również po zakończeniu edukacji. Za szczególnie cenną uznać należy umiejętność pisania tekstów użytkowych, czyli takich, „które funkcjonują prymarnie poza literaturą, służąc określonym celom praktycznym”¹. W ciągu swojego życia stykamy się z dłuższymi bądź krótszymi, bardziej lub mniej skonwencjonalizowanymi tekstami. Piszemy więc: życiorysy, listy motywacyjne, życzenia, zaproszenia, skargi, ogłoszenia, podania, protokoły, opinie, podziękowania, przeprosiny, sprawozdania itd.

W niniejszym artykule przedstawiono analizę 51 podań o stypendium za wysokie wyniki w nauce, napisanych przez studentów Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców UMCS w Lublinie². W badanej grupie znalazła się młodzież polska ze Wschodu: 38 osób (74,5%) z Białorusi, 8 (15,68%) z Ukrainy oraz 5 (9,80%) z Kazachstanu. Są to studenci tzw. roku zerowego, czyli rocznego kursu, w trakcie którego przygotowują się do podjęcia studiów w Polsce. Polskie pochodzenie nie jest jednak równoznaczne z biegłą znajomością języka polskiego. Dla osób tych nie jest on podstawowym narzędziem komunikacji i najczęściej posługują się nim w ograniczonym zakresie, np. w rozmo-

¹ M. Wojtak, *Genologia tekstów użytkowych*, [w:] *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo — wiedza o języku — wiedza o kulturze — edukacja. Zjazd polonistów. Kraków 22–25 września 2004*, t. 1, red. M. Czermińska *et al.*, Kraków 2006, s. 133; por. też *eadem*, *Stylistyka tekstów użytkowych — wybrane zagadnienia*, [w:] *Język. Teoria — dydaktyka*, red. B. Grzeszczuk, Rzeszów 1999, s. 254.

² Aby zobiektywizować wyniki badania, studenci pisali teksty w trakcie zajęć. Na napisanie podania, składającego się z około 100 słów, przeznaczono jedną jednostkę lekcyjną (45 min).

wach z wybranymi członkami rodziny, niektórymi przyjaciółmi czy też w trakcie nabożeństw kościelnych³. Jan Mazur wyjaśnia, że spowodowane to jest sytuacją

społeczną i polityczną oraz prowadzoną przez władze b. Związku Radzieckiego określoną polityką językową w stosunku do narodów i mniejszości narodowych zamieszkałych na jego terytorium. Proces rusyfikacji poszczególnych republik [...] doprowadził do zaburzenia układów komunikacyjnych w relacji język–naród–państwo⁴.

Działania władz doprowadziły do „drastycznego skurczenia się zasięgu polszczyzny standardowej oraz mieszania odmiany potocznej z gwara”⁵.

Głównym celem nauczania języków obcych jest rozwijanie kompetencji komunikacyjnej uczących się, a znajomość konwencji gatunkowych stanowi składnik tej kompetencji⁶. W nauczaniu języka (zarówno ojczystego, jak i obcego) szczególną uwagę należy zwrócić na kompetencje w zakresie komunikacji instytucjonalnej, gdyż jak zauważają Ewa Lipińska i Anna Seretny:

Przy założeniu, że nawet osoba słabo wykształcona jest w stanie napisać list czy życzenia (choćby zawierały błędy w zapisie lub konstrukcji i stylistyce) bez specjalnych lekcji czy wskazówek, to w przypadku komunikacji instytucjonalnej wydaje się to niemożliwe. Należy więc uczyć obydwu typów komunikowania się najpierw w języku ojczystym, potem w obcym⁷.

Z ankiety przeprowadzonej w badanej grupie studentów wynika, że 90,19% z nich planuje podjąć studia w Polsce, a 37,25% chciałoby w naszym kraju za-

³ Członkowie badanej grupy wypełnili ankiety, w których odpowiedzieli m.in. na pytania: (1) *Z kim rozmawia Pan/Pani w języku polskim?* — z matką (23 osoby), z ojcem (15 osób), z babcią (19 osób), z dziadkiem (7 osób), z siostrą (1 osoba), z bratem (1 osoba), z przyjaciółmi (3 osoby), z ciotką (1 osoba), ze wszystkimi (4 osoby). (2) *Jak często używa Pan/Pani języka polskiego w domu?* a) nigdy — 9 osób; b) rzadko — 23 osoby; c) często — 16 osób; d) zawsze — 3 osoby. (3) *Jak często używa Pan/Pani języka polskiego w kościele?* odpowiedzi: zawsze/często/rzadko zaznaczyło 39 osób.

⁴ J. Mazur, *Zadania polityki językowej RP w zakresie potrzeb edukacyjnych Polonii, Polaków za granicą i cudzoziemców*, [w:] *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*, red. J. Mazur, Lublin 1999, s. 139.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Kompetencja komunikacyjna to „umiejętność posługiwania się językiem w sposób poprawny, skuteczny, adekwatny do kontekstu, zgodny z intencją mówiącego i dostosowany do oczekiwań słuchacza” (A. Seretny, *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych*, Kraków 2011, s. 19). Na kompetencję komunikacyjną składają się kompetencje: lingwistyczne, socjolingwistyczne i pragmatyczne (*Europejski system opisu kształcenia językowego*, Warszawa 2003, s. 99; dalej: ESOKJ).

⁷ A. Seretny, E. Lipińska, *ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego*, Kraków 2005, s. 228.

mieszkać na stałe. Przynajmniej kilkuletni pobyt w obcym kraju wiąże się z wieloma sprawami o charakterze prawno-administracyjnym, dlatego też osoby te powinny dysponować nie tylko dobrą znajomością polszczyzny ogólnej, ale także wiedzą na temat „elementarnych zasad redakcyjnych tekstów normatywnych”⁸, do których niewątpliwie należy zaliczyć także podanie.

Barbara Boniecka i Jolanta Panasiuk w jednym z artykułów przekonują, że „spośród różnych gatunków tekstów użytkowych szczególnie wysoka frekwencja wyróżnia [...] życiorys”, ponieważ do jego napisania „sytuacja zmusza każdego niemal użytkownika”⁹. Opierając się na własnych doświadczeniach, z całą pewnością mogę stwierdzić, że wśród osób studiujących zdecydowanie wyższą frekwencją odznacza się podanie. Jest ono nieodłącznym elementem funkcjonowania współczesnego żaka, odgrywa bowiem bardzo istotną rolę w komunikacji na linii student–władze uczelni. Studenci piszą podania w różnych sprawach: o przedłużenie sesji, udzielenie urlopu dziekańskiego, powtórkę lub przesunięcie egzaminu, przyznanie stypendium naukowego lub socjalnego itp. Również studenci „roku zerowego” wyjątkowo często piszą podania. Przeważnie dotyczą one pozwolenia na wcześniejszy wyjazd do domu lub późniejszy powrót, a także przyjęcia na studia czy zmiany kierunku studiów. Dlatego też umiejętność realizacji polskiego wzorca gatunkowego podania przez studentów przyjeżdżających ze Wschodu uznać należy za szczególnie ważną.

O tym, że umiejętność pisania podań jest dla obcokrajowców bardzo istotna, świadczy również fakt, że podstawowa forma tego gatunku wymieniana jest w „Standardach wymagań dla poszczególnych certyfikatowych poziomów zaawansowania znajomości języka polskiego jako obcego”¹⁰ już na poziomie podstawowym.

Przedstawione w niniejszym artykule analizy pokazują, w jaki sposób Polacy ze Wschodu realizują wybrane aspekty wzorca gatunkowego podania¹¹. Materiał empiryczny zebrany został na początku roku akademickiego 2009/2010, tuż po przyjeździe studentów do Polski. Stanowi więc efekt nauczania poza granicami naszego kraju i jest przyczynkiem do ogólnej orientacji w zakresie tego typu

⁸ M. Wojtak, *Polityka językowa w administracyjno-prawnej sferze komunikacyjnej*, [w:] *Polska polityka...*, s. 115. Por. też E. Malinowska, *O kompetencji komunikacyjnej uczestników dyskursu urzędowego*, [w:] *Stylistyka a pragmatyka*, red. B. Witosz, Katowice 2001, s. 233.

⁹ B. Boniecka, J. Panasiuk, *Przelamywanie paradygmatu gatunkowo-stylistycznego tekstu życiorysu*, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 1. *Mowy piękno wielorakie*, red. D. Ostaszewska, Katowice 2000, s. 49.

¹⁰ <http://www.buwiwm.edu.pl/certyfikacja/standardynowe.html>, data dostępu: 4.06.2012.

¹¹ Zaprezentowane w niniejszym artykule spostrzeżenia stanowią zaledwie fragment prowadzonych przeze mnie badań, które mają na celu określenie poziomu kompetencji pragmatycznej studentów ze Wschodu, uczących się w CJKP UMCS. Sposoby realizacji wzorca gatunkowego życiorysu prezentuję w artykule: *Miejsce życiorysu w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, [w:] *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego II*, red. K. Pluskota, K. Taczyńska, Toruń 2011.

kształcenia na terenie byłego Związku Radzieckiego. Płynące z analiz wnioski mają charakter aplikacyjny i służą usprawnieniu dydaktyki języka polskiego jako obcego. Ukazują braki w wiedzy i umiejętnościach kreacji nie tylko podania, ale także innych tekstów.

Sposób realizacji wzorców gatunkowych wiąże się ze zjawiskiem transferu, definiowanym jako „przenoszenie uprzednio opanowanej umiejętności na opanowanie innej nowej umiejętności”¹². Proces ten może mieć skutek pozytywny (transfer pozytywny/dodatni) bądź negatywny (transfer negatywny/ujemny). Transfer pozytywny ułatwia osiągnięcie celów nauczania, „umożliwia produkowanie akceptowalnych wypowiedzi w języku obcym tam, gdzie zachodzi zgodność nowych zachowań językowych z już posiadanymi”¹³. Transfer negatywny (nazywany także interferencją językową)¹⁴ utrudnia osiągnięcie założonych celów, gdyż występuje tam, gdzie istnieją różnice pomiędzy wcześniej zautomatyzowanymi strukturami i umiejętnościami¹⁵. Występowanie transferu negatywnego zdeterminowane jest poziomem kompetencji i przejawia się w postaci różnych błędów, a w przypadku podjętej tu problematyki — w postaci błędów w realizacji wzorca gatunkowego podania.

Maria Wojtak proponuje, by do celów analitycznych wśród komponentów wzorca gatunkowego wyróżnić: (1) aspekt strukturalny — ramę tekstową, segmenty oraz relacje pomiędzy segmentami; (2) aspekt pragmatyczny — obraz nadawcy i odbiorcy, cel komunikacyjny (potencjał illokucyjny), kontekst życiowy gatunku (czyli prymarne zastosowania komunikacyjne); (3) aspekt poznawczy — tematyka oraz sposób jej prezentacji (perspektywa, punkt widzenia, hierarchia wartości i inne składniki obrazu świata); (4) aspekt stylistyczny — cechy uwarunkowane strukturalnie, zdeterminowane pragmatycznie i związane z genezą użytych środków¹⁶. Badaczka podkreśla jednocześnie, że „wzorzec gatunkowy powinien być traktowany jako całość”, ponieważ właśnie tak „funkcjonuje w świadomości członków określonej wspólnoty kulturowej”¹⁷.

¹² H. Komorowska, *Nauczanie gramatyki języka obcego a interferencja*, Warszawa 1975, s. 91.

¹³ A. Szulc, *Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego*, Warszawa 1984, s. 220.

¹⁴ Badacze wyróżniają: a) interferencję wewnątrzjęzykową (intralingwalną) — polegającą na przyporządkowaniu określonych reguł do innych reguł tego samego języka oraz b) interferencję zewnątrzjęzykową (interlingwalną, międzyjęzykową) — polegającą na przyporządkowaniu określonych reguł do reguł innego systemu językowego (*ibidem*, s. 94).

¹⁵ H. Komorowska wymienia także transfer zerowy, niemający żadnego istotnego wpływu na proces opanowywania nowych umiejętności, „jak gdyby poprzednio wyrobiona umiejętność nie kojarzyła się uczniowi z właśnie opanowywaną umiejętnością” (H. Komorowska, *op. cit.*).

¹⁶ M. Wojtak, *Wzorce gatunkowe wypowiedzi a realizacje tekstowe*, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 2. *Tekst a gatunek*, red. D. Ostaszewska, Katowice 2004, s. 30–31; por. też *eadem*, *Gatunki prasowe*, Lublin 2004, s. 16–17; A. Dunin-Dudkowska, *Akt notarialny jako gatunek wypowiedzi*, Lublin 2010, s. 57.

¹⁷ M. Wojtak, *Gatunki...*, s. 17.

Ujęcie w ramy jednego artykułu analizy uwzględniającej wszystkie wymienione tu poziomy organizacji wzorca jest zadaniem niewykonalnym. Dlatego też niniejszy szkic dotyczy przede wszystkim kompozycji oraz niektórych aspektów stylistycznych zgromadzonych tekstów. Świadomie pomijam także analizę błędów językowych, stanowiących niezwykle obszerny materiał badawczy, szeroko opisywany w literaturze przedmiotu. Podjęta w niniejszym artykule problematyka natomiast ciągle wydaje się niedostatecznie opracowana. Na braki w tym zakresie zwraca uwagę między innymi Krystyna Data, która stwierdza, że:

poprawność tekstu to nie tylko użycie zgodnych z normą form gramatycznych, składniowych i słowotwórczych, właściwy do kontekstu dobór słów, prawidłowe użycie frazeologizmów i idiomów, to również jego struktura, właściwe używanie wyznaczników jego organizacji, stosowanie skutecznych strategii, użycie odpowiednich do sytuacji typów tekstów. Nie zajmowano się dotąd opisem tych elementów w tekstach tworzonych przez obcokrajowców [...]¹⁸.

Anna Wierzbicka określa podanie jako „pisemną wypowiedź kierowaną przez jednostkę do instytucji z prośbą o coś, co instytucja ta może przyznać lub nie, przy czym reakcja adresata jest w odczuciu petenta arbitralna i nieprzewidywalna, a mimo wszystko niezbędna do codziennego życia”¹⁹. Uczona uważa podanie za gatunek typowo polski. Stwierdza, że do wykrystalizowania się zarówno tego pojęcia, jak i gatunku przyczyniły się specyficzne warunki komunikacji panujące w komunistycznej Polsce, gdzie istniał wyraźny podział na „społeczeństwo” i „władzę”, która nim kierowała²⁰. Podkreśla, że: „Nieomal żaden aspekt życia ludzi w komunistycznej Polsce, nawet jeśli był błahy, nie mógł obejść się bez pisania *podan* — i pełnego nadziei oczekiwania na przychylną odpowiedź”²¹. Jednak również w Rosji, Kazachstanie, na Ukrainie czy Białorusi funkcjonuje skonwencjonalizowany wzorzec podania. Podążając więc śladem wywodu Wierzbickiej, można zaryzykować pewne analogiczne uogólnienie, doprowadzające do stwierdzenia, że podanie jest gatunkiem występującym, jeśli nie we wszystkich, to przynajmniej w niektórych krajach byłego Związku Radzieckiego, w których język rosyjski był lub nadal jest językiem urzędowym, obowiązkowo nauczany na wszystkich poziomach edukacji. W krajach tych bardzo często funkcjonuje rosyjski wzorzec podania, różniący się nieco od wzorca polskiego.

¹⁸ K. Data, *Kształcenie umiejętności poprawnego tworzenia i używania polskich tekstów pisanych na poziomie zaawansowanym*, [w:] *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym*, red. A. Dąbrowska, Wrocław 2004, s. 243.

¹⁹ A. Wierzbicka, *Język — umysł — kultura*, Warszawa 1999, s. 267.

²⁰ A. Wierzbicka, *Akty i gatunki mowy w różnych językach i kulturach*, [w:] *Akty i gatunki mowy*, red. J. Bartmiński, S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura, Lublin 2004, s. 133.

²¹ A. Wierzbicka, *Akty...*, s. 134; por. też *eadem*, *Język...*, s. 267.

Podanie jest gatunkiem skonwencjonalizowanym, jednak jak zauważa Ewa Malinowska, „konkretne teksty mogą realizować wzorce w różnej mierze — mogą występować tylko w wersji podstawowej, ale także rozszerzonej (maksymalnej) czy alternatywnej (warianty fakultatywne)”²². Na podstawowy wzorec podania składają się: rama tekstowa²³, formuła początkowa, uzasadnienie, formuła końcowa. Wzorec maksymalny zaś rozszerzony jest o załączniki²⁴.

Ramę tekstową współczesnego podania tworzą następujące elementy²⁵: a) dane osobowe nadawcy (imię, nazwisko, dokładny adres zamieszkania, nr telefonu, adres mailowy); b) miejsce i data wniesienia podania; c) informacja o odbiorcy (wskazanie organu administracyjnego, do którego kierowane jest pismo); d) tytuł: *Podanie*; e) własnoręczny podpis. W podaniu napisanym przez studenta do władz uczelni powinny znaleźć się również informacje o roku i kierunku studiów (dane te występują w gotowych formularzach, co świadczy o ich nieodzowności). Z kolei informacje o odbiorcy powinny zawierać: funkcję, stopień naukowy, imię i nazwisko adresata.

Każdy z wymienionych tu elementów ma swoje ściśle określone miejsce. Dane osobowe nadawcy umieszczone są w lewym górnym rogu. Obok, w prawym górnym rogu, znajduje się miejsce i data wniesienia podania. Poniżej z prawej strony — dane adresata. Tytuł umieszczony jest pośrodku, tuż nad zasadniczą częścią pisma. Podpis zaś złożony zostaje z prawej strony pod treścią podania.

Przyjrzyjmy się teraz, w jakim stopniu zastosowali się do tego schematu studenci ze Wschodu i jak duży wpływ na ich realizację miał transfer ujemny.

Dane osobowe nadawcy podało zaledwie 25 osób (49,01%), przy czym tylko 9 z nich umieściło je poprawnie, czyli z lewej strony. Pozostałych 16 osób wpisało swoje dane z prawej strony, umieszczając je przeważnie pod danymi adresata, tak postąpiło 12 osób. Tylko 1 osoba umieściła je nad adresatem, a 3 zamiast adresata.

Brak danych osobowych nadawcy w tak dużej liczbie podań tłumaczyć należy nieznaną znajomością zarówno polskiego, jak i rosyjskiego wzorca podania. W *Małym podręczniku tekstów pisanych* czytamy bowiem, że rosyjski wzorec podania ma „ściśle określoną formę i składa się z następujących stałych elementów”:

²² E. Malinowska, *Wypowiedzi administracyjne. Struktura i pragmatyka*, Opole 2001, s. 64.

²³ Malinowska posługuje się terminem „rama delimitacyjna”.

²⁴ E. Malinowska, *Wypowiedzi...*, s. 115.

²⁵ Wzorec podania zaczerpnęłam m.in. z cytowanej tu już pozycji E. Malinowskiej, *Wypowiedzi...*, s. 115, a także z publikacji o charakterze poradnikowym: M. Bańko, *Polszczyzna na co dzień*, Warszawa 2006, s. 726–727; M. Kuziak, S. Rzepczyński, *Jak dobrze napisać: opowiadanie...*, Warszawa 2002, s. 99–102; R. Pawelec, D. Zdunkiewicz-Jedynak, *Poradnik korespondencji użytkowej*, Warszawa 2007, s. 39–41.

Rosyjski wzorec podania rekonstruuje w oparciu o: A. Szczęsny, *Jak pisać po rosyjsku?*, Warszawa 2008, s. 94–95; H. Makarewicz, *Pisanie po rosyjsku. Zasady, wzory, ćwiczenia*, Warszawa 2007, s. 51–57; K. Rumińska, H. Waszkielewicz, *Język rosyjski. Mały podręcznik tekstów pisanych*, Warszawa-Kraków 1996, s. 49–51, 138–139.

(1) nazwa adresata; (2) stanowisko, nazwisko, imię lub inicjały autora podania; (3) nazwa dokumentu; (4) treść prośby; (5) podpis autora; (6) data²⁶.

Z kolei zamieszczenie informacji o nadawcy z prawej strony, czyli tak jak to uczyniła większość (64% osób, które o nich pamiętały), zgodne jest z rosyjskim wzorcem podania, przy czym dane te powinny znaleźć się poniżej danych adresata. Zaznaczyć należy, że funkcjonuje jeszcze inny wariant podania w języku rosyjskim, w którym informacje o nadawcy umieszczone są dokładnie w tym samym miejscu, co w polskim wzorcu²⁷.

Kolejną istotną sprawą, na którą należy zwrócić uwagę, jest forma gramatyczna, w której zapisane są dane nadawcy. Siedemnaście osób zapisało je w mianowniku, pozostałe zaś 8 w dopełniaczu, przy czym połowa z nich użyła przyimka „od”, np. (1) *od Natalii Zacharczuk*; (2) *od Ewy Paszkowej*²⁸, a druga połowa zapisała tę formę bez przyimka: (1) *Piotra Szoty, ucznia 10 „B” klasy*; (2) *Anastazji Pietrowskiej*. Użycie formy dopełniacza bez przyimka zgodne jest z wzorcem funkcjonującym w krajach nadawców tekstów, jest więc efektem interferencji z języka rosyjskiego.

Adres nadawcy, obowiązkowo umieszczany w polskim podaniu, nie jest składnikiem obligatoryjnym rosyjskiego wzorca²⁹. W analizowanym materiale pełny adres (ulica, numer domu, kod pocztowy, miasto), nr telefonu oraz adres mailowy pojawiły się 3 razy. Siedem osób zamieściło sam adres, a 9 ograniczyło się do nazwy ulicy. Informacje o klasie lub roku i kierunku studiów zamieszczono w 10 podaniach.

Należy zwrócić uwagę na fakt, że studenci przyjeżdżający do Polski nie potrafią zapisać adresu zgodnie z obowiązującą u nas normą. Oto najczęściej pojawiające się błędne sposoby zapisu adresu:

I.	II.	III.
Agata Guzewicz ul. Langiewicza, 24 20-035, Lublin	Jerzy Borel ul. Langiewicza, 24, Lublin	Konstanty Marculewicz Białoruś, Grodno Klenowaja 37/49

W 11 podaniach, w których dane nadawcy nie pojawiły się w obrębie ramy tekstowej, imię i nazwisko, a niekiedy również klasa, zamieszczone zostały w formule początkowej. Taki sposób zapisu zaobserwować można również w podaniach ośmiu innych osób, które umieściły swoje dane w miejscu narzucanym przez wzorzec.

²⁶ K. Rumińska, H. Waszkielewicz, *op. cit.*, s. 138.

²⁷ Por. *ibidem*, s. 49; H. Makarewicz, *op. cit.*, s. 51–52, 56.

²⁸ Pojawiające się w przykładach dane osobowe zostały zmienione.

²⁹ K. Rumińska, H. Waszkielewicz, *op. cit.*, s. 138.

Informacje o odbiorcy znalazły się w przeważającej części tekstów, zamieściło je 41 osób (80,39%). Pokażna część, 34 osoby, umieściła je z prawej strony, 6 osób z lewej, a jedna po obu stronach.

W polskim wzorcu podania dane adresata zapisane mogą być w mianowniku lub dopełniaczu, np. *Szanowny Pan Dyrektor* lub *Do Szanownego Pana Dyrektora*. W języku rosyjskim natomiast występuje forma celownikowa, np.: *Szanownemu Panu Dyrektorowi*. Odzwierciedla to badana grupa tekstów, gdyż celownika użyły 24 osoby, z których 8 zastosowało błędną formę *Panu Dyrektorowi*³⁰. Forma mianownikowa pojawiła się 13 razy, dopełniaczowa zaś 2 razy — raz z przyimkiem: *Dla p. dyrektor R. Guleckiej*, drugi raz bez przyimka: *Pana Dyrektora*. Dwukrotnie pojawiła się również forma wołacza: *Szanowny Panie*, którą połączono z mianownikiem: (1) *Szanowny Panie Mgr. Piotr Kwiatkowski*; (2) *Szanowny Panie dr Marek Jajkowski*.

Imię i nazwisko adresata zamieściło 40 osób, w tym 8 użyło nazwiska i inicjału imienia, a jedna samego nazwiska. Adresat nie został więc wskazany imieniem tylko w jednym podaniu. Jest to dopuszczalne w przypadku, gdy nadawca nie wie, kto jest osobą kompetentną do rozpatrzenia jego pisma.

Oficjalny charakter komunikacji oraz asymetria pozycji petenta i decydenta stwarzają wyraźny dystans między nadawcą a odbiorcą podania. Choć decyzja adresata ma charakter arbitralny, to nadawca, w mniejszym lub większym stopniu, może na nią wpływać, przyjmując odpowiednie strategie językowe. Działania te mają miejsce przede wszystkim w części zwanej uzasadnieniem, ale pojawiają się również w formach adresatywnych, które powinny być sformułowane „możliwie najuprzejmiej”³¹. W języku polskim istnieje cały zestaw grzecznych standardowych formuł, funkcjonujących w komunikacji oficjalnej, pomagających nadawcy zaskarbić sobie przychylność decydenta³². Jednak najbardziej uprzejmego zwrotu: *Szanowna Pani/ Szanowny Pan* użyło zaledwie 6 nadawców. 8 osób posłużyło się określeniem *Pan Dyrektor*, 18 ograniczyło się do stanowiska: *Dyrektor, Dyrektor Szkoły*, a 7 do zwrotu *Pan, Pani*.

Dokładny adres odbiorcy zamieściło zaledwie 5 osób, w tym 2 podały również numer telefonu. Nazwę bądź numer szkoły wpisało 31 osób, niektóre z nich uzupełniły tę informację o nazwę miasta, w którym szkoła się znajduje. W 5 przypadkach zwrócono się do *Dyrektora Szkoły*, ale nie określono której.

³⁰ Stosowanie w celowniku końcówki *-u* dla wszystkich rzeczowników rodzaju męskiego jest jednym z najczęściej spotykanych błędów w polszczyźnie Słowian ze Wschodu. Najprawdopodobniej jest to wynik interferencji z języka rosyjskiego, w którym końcówka *-u* (ros. *-y*) właściwa jest celownikowi rodzaju męskiego. Dodatkowych trudności nastręcza fakt, że funkcjonująca w języku polskim końcówka *-owie* w języku rosyjskim nie występuje (por. A. Dąbrowska, U. Dobesz, M. Pasieka, *Co warto wiedzieć. Poradnik metodyczny dla nauczycieli języka polskiego jako obcego na Wschodzie*, Warszawa 2010, s. 73).

³¹ R. Pawelec, D. Zdunkiewicz-Jedynak, *op. cit.*, s. 39.

³² Por. K. Wyrwas, *Wzorzec gatunkowy skargi i jego realizacje (na przykładzie tekstów literackich oraz skarg do instytucji)*, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 1. *Mowy piękno...*, s. 129.

Datę wniesienia podania zamieściło 21 osób (41,17%), a kolejnych 12 (23,52%) uzupełniło ją o **nazwę miejscowości**. W 19 przypadkach dane te, zgodnie z wzorcem rosyjskim, zostały zapisane pod treścią podania z lewej strony. Tylko 8 osób zamieściło je według wzorca polskiego, w prawym górnym rogu, a 6 z prawej strony na dole, co nie wpisuje się w żadną konwencję.

Podpisy nie zostały zamieszczone zaledwie na 5 podaniach (9,8%). To bardzo optymistyczne, zważywszy na fakt, że jest to istotny element nie tylko podania, ale również każdego innego pisma o charakterze urzędowym. Osoba składająca podpis bierze odpowiedzialność za treść pisma i poświadcza jego autentyczność. Podpis złożony na podaniu powinien być wyraźny i czytelny³³ — taki zamieściło 31 osób, w tym 26 podało imię i nazwisko, 3 osoby — inicjał imienia i nazwisko oraz po jednej osobie samo imię lub samo nazwisko. Jeden z autorów, zapewne ze względu na edukacyjny charakter zadania, podpisał się *Mister X*. Nieczytelny podpis złożyło 9 osób, kolejnych 5 podpisało się podwójnie: czytelnie i nieczytelnie. Na jednym z podań, tuż nad imieniem i nazwiskiem, umieszczono słowo: *Podpis*. Niemal wszyscy podpisali się w prawidłowym miejscu, a zaledwie 2 osoby — z lewej strony.

Malinowska zauważa, że „w wariancie maksymalnym w zakończeniu pisma (po formule końcowej, a przed podpisem osoby wnoszącej podanie) pojawia się jeszcze jedna próba pozyskania odbiorcy — okazanie szacunku. Stosowane są w tym celu najczęściej szablonowe formuły: *Z wyrazami szacunku*; *Z poważaniem*; *Pozostaję z poważaniem*; *Z pozdrowieniem*”³⁴. W badanym korpusie tekstów formuły tego typu pojawiły się 22 razy, przy czym oprócz tych standardowych były również: (1) *Z wdzięcznością do Pana*; (2) *Zawczasu dziękuję*; (3) *Życzę panu dyrektora powodzenia*.

Tytuł pisma informuje o celu i przynależności gatunkowej tekstu. W polskim wzorcu podania nie jest on jednak obowiązkowy i pojawia się raczej w gotowych formularzach³⁵. W analizowanym materiale element ten pojawił się 33 razy (64,7%), przy czym tylko jedna osoba umieściła go w złym miejscu — nad adresem. W jednym przypadku zamiast leksemu *Podanie* użyta została forma *prośenie*. W innym zaś nadawca dokładnie sprecyzował cel podania, tytułując je: *Podanie o przyznanie stypendium za bardzo dobre wyniki w nauce*. W 5 przypadkach, zgodnie z wymogami wariantu rosyjskiego, po słowie *Podanie* postawiono kropkę (*Podanie.*)³⁶. Pojawiła się również jedna błędna forma z dwukropkiem (*Podanie:*).

³³ E. Spirydowicz, K. Wolska, *Listy, podania, pisma urzędowe*, Warszawa 1974, s. 128.

³⁴ E. Malinowska, *Wypowiedzi...*, s. 117.

³⁵ Por. M. Bańko, *op. cit.*, s. 726–727; M. Kuziak, S. Rzepczyński, *op. cit.*, s. 102; E. Malinowska, *Wypowiedzi...*, s. 115–116.

³⁶ Por. K. Rumińska, H. Waszkielewicz, *op. cit.*, s. 138.

Zasadnicza część podania składa się z 3 członów wydzielonych akapitami: formuły początkowej, uzasadnienia, formuły końcowej³⁷. Analizowane podania tylko połowicznie realizują ten element wzorca. Choć większość z nich zawiera wymienione tu części, tylko w 6 przypadkach (11,76%) dało się zauważyć wyraźne graficzne rozczłonkowanie tekstu na trzy elementy, przy czym w 3 podaniach zastosowano wcięcia akapitowe, a w 3 kolejnych poszczególne człony rozpoczynają się od nowego wiersza (z pominięciem wcięć). W 17 podaniach (33,33%) zasadnicza treść pisma została graficznie podzielona na dwie części (również za pomocą wcięć lub przejścia do nowego wersu). W 16 przypadkach pierwsza część obejmuje formułę początkową i uzasadnienie, druga — formułę finalną. W jednym podaniu pojawił się układ: pierwsza część — formuła początkowa, druga — uzasadnienie i formuła końcowa. W pozostałych 28 podaniach (54,9%) całkowicie zignorowano zasady segmentacji i napisano je tekstem ciągłym. Ciekawy przykład stanowi podanie, składające się z jednego bardzo długiego zdania:

Ja, Ewa Janowska, urodzona piętnastego czerwca tysiąc dziewięćset dziewięćdziesiąt pierwszego roku, uczęszczająca do liceum nr 1 w Lublinie od 2007 roku, będąc niezmienną uczestniczką olimpiad przedmiotowych zorganizowanych przez urzędy miejskie i wojewódzkie i zajmując w nich pierwsze miejsca, systematycznie uczęszczając na zajęcia i mając celujące oceny z przedmiotów kierunkowych; oprócz tego, że potrzebują one dużego wysiłku moralnego i fizycznego, potrzebują też korzystania z różnego rodzaju materiałów dydaktycznych; proszę o przyznanie mi stypendium za wysokie wyniki w nauce.

Najbardziej rozbudowaną częścią podania jest uzasadnienie. Natomiast formuła początkowa i formuła końcowa najczęściej składają się z jednego zdania. W formule początkowej prezentowany jest „przedmiot sprawy i [...] cel działania komunikacyjnego”³⁸. Jest ona aktem proszenia, a prośba wyrażona jest eksplicitnie. Pojawiają się więc takie sformalizowane zwroty jak: *Proszę o...*, *Uprzejmie proszę o...*, *Zwracam się z (uprzejmą) prośbą o...* Na potrzeby niniejszej analizy prośbę zawartą w formule początkowej oznaczam jako *Prośba 1*. Formuła końcowa również zawiera prośbę, tym razem o przychyłność decydenta i zrozumienie sprawy nadawcy³⁹. Ten rodzaj prośby oznaczam jako *Prośba 2*.

Abstrahując od graficznego wyróżnienia poszczególnych segmentów treści podania, w badanym korpusie tekstów można wyodrębnić cztery kombinacje tych elementów. W większości przypadków, 36 razy (70,58%), pojawiał się układ wzorcowy: *Prośba 1 + Uzasadnienie + Prośba 2*. W 7 podaniach (13,72%) ostatni element został zredukowany: *Prośba 1 + Uzasadnienie*. W 5 przypadkach

³⁷ E. Malinowska, *Wypowiedzi...*, s. 116.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*, s. 117.

(9,8%) zmieniono kolejność elementów — nadawca prezentuje najpierw swoją osobę, uzasadniając słuszność prośby formułowanej na końcu. Występuje więc układ: *Uzasadnienie + Prośba 1*. Oto przykłady tak sformułowanej prośby:

1. Dlatego proszę pani, żeby z początku drugiego pół roku miałam możliwość otrzymywać stypendium.
2. Myślę że przyznanie mi stypendium jest udowodnione argumentami.
3. Myślę więc, że jeżeliby Pan przyznał mi stypendium za bardzo dobre wyniki w nauce, tobym pokazała na 100% wszystkie swoje umiejętności. Bardzo bym była zaangażowana w naukę.

Trzy osoby (5,88%) wzmacniają moc illokucyjną podania, umieszczając po prośbie pierwszą prośbę drugą; realizują więc schemat: *Uzasadnienie + Prośba 1 + Prośba 2*. Przyjrzyjmy się, jak wygląda to w praktyce:

1. [...] dlatego chciałabym prosić panie o przyznanie dla mnie stypendium za wysokie wyniki w nauce, bo naprawdę jej potrzebuje. Proszę o „pozytywne” rozpatrzenie mojej sprawy.
2. Chciałabym żeby w tym roku był mnie przyznany stypendium. Mam nadzieję że moje podanie zostanie rozpatrzone pozytywnie.
3. Zdobyłam już bardzo dużo osiągnięć dla szkoły i chciałabym zgłosić się do Pani z uprzejmą prośbą o wydanie mi stypendium za wysokie wyniki w nauce i osiągnięcia. Motywuję tą prośbę swoimi osiągnięciami. Mam nadzieję o pozytywne rozpatrzenie mojej prośby.

W 23 przypadkach (45,09%) w formule początkowej pojawił się zwrot do adresata, np.: (1) *Panie Dyrektorze!* (2) *Pani Lucyno Kowalska!* (3) *Szanowny Panu.* (4) *Poważna Pani Dyrektor!* (5) *Droga pani Ludmiła Szkatuła.* Element ten w polskim wzorcu podania nie występuje, w rosyjskim natomiast jest dopuszczalny, choć nieobligatoryjny.

W większości podań w formule początkowej wykorzystywane były standardowe zwroty, np.: *Proszę Pana o przyznanie mi stypendium za bardzo dobre wyniki w nauce.* Jednak słaba jeszcze znajomość języka powodowała, że pojawiały się również zdania niepoprawne: (1) *Zgłaszam się do Was w pytaniu o przyznanie stypendium dla mnie.* (2) *Szanowny Pani Dyrektorze proszę przyznać za mną stypendium za bardzo dobre wyniki w nauce.* (3) *Panie Dyrektorze! Mam do pana prośzenie...*

Malinowska zauważa, że w polskim wzorcu podania zdarzają się również formuły początkowe, rozszerzone o informację, do kogo nadawca się zwraca⁴⁰. W korpusie badanych tekstów takie rozszerzenie pojawiło się zaledwie 4 razy,

⁴⁰ *Ibidem*, s. 116–117.

np.: (1) *Proszę Pana Dyrektora, Jana Leszewskiego o przyznanie stypendium Jakimowicz Helenie, za wysokie wyniki w pracy.* (2) *Proszę, Pana D.E. o przyznanie stypendiuma mnie A.B. za wysokie wyniki w pracy.* Natomiast 19 osób, o czym już wspomniano, umieściło w formule incipitowej informacje o sobie, np.:

1. Ja, Karolina Garstka, jestem uczennicą 5 b klasy, chciałabym prosić pana dyrektora o przyznanie stypendium.
2. Witam. Nazywam się Paweł Górski. Proszę o [...].
3. Mam na imię Renata Myszkó. Jestem uczennicą klasy 9 „A”.
4. Proszę przyznać mnie, uczennice 11 ‘A’ klasy, Kaubasiuk Annie, córce Włodzimierza, stypendium za [...].

Formuła finalna została zamieszczona w 39 tekstach. Element ten, oprócz prośby o przychylne ustosunkowanie się do podania, czasem może również wyrażać podziękowanie (z góry) za pozytywne rozpatrzenie. W analizowanym materiale pojawiło się ono ośmiokrotnie, np.: (1) *Proszę pana, żeby załatwił pan tą sprawę, żeby poprostu zaczęłam dostawać stypendium. Z góry dziękuję.* (2) *Dziękuję Panu, czekam na odpowiedź.* Autorzy 10 podań, zamiast standardowej prośby, wyrazili nadzieję na przychylne rozpatrzenie podania, np.: (1) *Mam nadzieję że wy ocenicie to.* (2) *Mam nadzieję na to, że Pan z uwagą odniesie do mojej prośby i przymie dobrą decyzję.* (3) *Mam nadzieję że Pan zgadza się ze mną.* Niedostateczna znajomość języka oraz konwencji niejednokrotnie przyczyniły się do powstania bardzo oryginalnych formuł końcowych: (1) *Do dziś jestem zdziwiona dlaczego Pan mnie nie zauważył. Myślę że zasługuję na stypendium. Poproszę postawić stan moich zdolności pod pytaniem.* (2) *Będę bardzo wdzięczną, kiedy Pan będzie mnie pomógł.* (3) *Proszę pana o wyniesienie i ogłoszenie decyzji.*

W uzasadnieniu podania zamieszczony zostaje opis stanu faktycznego. Element ten, z jednej strony, pełni funkcję informacyjną, z drugiej zaś perswazyjną. Malinowska zauważa, że „Sposób organizowania tej części podania oraz sposób argumentacji zależy przede wszystkim od kompetencji językowej i stylistycznej nadawcy oraz od stopnia jego wykształcenia ogólnego. Niezbędny jest takt i kultura osobista, aby budzić pozytywne uczucia u odbiorcy”⁴¹. Uzasadnienie stanowi bardzo obszerny i ciekawy materiał badawczy, dlatego też podjęcie tej problematyki pozostawiam na odrębny szkic. Warto jednak wspomnieć, że w analizowanym materiale, oprócz argumentów rzeczowych (np. wysoka średnia ocen, udział w konkursach i olimpiadach), pojawiały się również argumenty emocjonalne, dotyczące ciężkiej sytuacji materialnej rodziny, np.:

1. Jestem bardzo zdolną dziewczyną i nauka jest dla mnie źródłem zucia, ponieważ jestem z bardzo ubogiej rodziny niemogę pozwolić sobie kupować książek dla nauki, których mi bardzo niewystarcza.

⁴¹ *Ibidem*, s. 118.

2. Bardzo mi potrzebne stypendium, dlatego że mam niepełną rodzinę. Moi rodzicy nie mieszkają razem. Brakuje nam pieniędzy...
3. Mam dobrze wyniki w uprawieniu lekkiej atletyki. Jeszcze jedną z przyczyn o atrzymaniu stypendiuma jest nie bardzo dobra sytuacja finansowa w mojej rodzinie.

Ponadto w analizowanych podaniach oprócz próśb pojawiały się również obietnice, a nawet groźby: (1) *Obiecuję, że nie zawiodę Pana oczekiwań, i wykształcę się na człowieka ambitnego i uczciwego, żeby w przyszłości pracować na korzyść Ojczyzny, mojej i moich dziadków — Polski.* (2) *Jeśli Pan mnie odmówi to muszę po prostu skończyć studia i wyjechać do domu.*

W maksymalnym wariancie podania występują załączniki, służące uwiarygodnieniu przedstawionych informacji. Spis załączników powinien zostać zamieszczony na samym dole z lewej strony. W badanym materiale odnotowano tylko jedną informację na temat załączników, zamieszczoną w obrębie treści podania: *Z tym podaniem wysyłam panu też zaświadczenie o zarobkach rodziny.*

W świetle przeprowadzonych analiz należy stwierdzić, że polska młodzież ze Wschodu nie ma świadomości żadnego wzorca podania — ani polskiego, ani funkcjonującego w krajach ich zamieszkania. Zaledwie 6 tekstów (11,76%) uznać można za poprawną realizację polskiego wzorca, 3 kolejne (5,88%) realizują schemat rosyjski, pozostałe zaś (82,35%) nie wpisują się w żadną konwencję. Dlatego tylko część pojawiających się błędów wyjaśnić można jako efekt transferu negatywnego. Przyczyną większości usterek jest, z jednej strony, ignorancja w zakresie kreacji tekstów użytkowych (również w języku rodzimym), z drugiej zaś, poważne braki w zakresie umiejętności poprawnego tworzenia tekstów w ogóle.

Większość analizowanych podań nie spełnia standardów stawianych przez normę gatunkową. Studenci mają problem z wyborem odpowiedniego stylu (używają form nieoficjalnych) i źle rozplanowują treść tekstu (nie respektują układu: formuła początkowa, uzasadnienie, formuła końcowa). Kompozycja większości podań jest poważnie zaburzona. Autorzy niemal całkowicie ignorują zasady segmentacji — nie robią akapitów lub stosują je w przypadkowych miejscach. Elementy składające się na wzorzec podania traktowane są wybiórczo i zapisywane w sposób chaotyczny. Podawane przez studentów informacje są niepełne, mają niepoprawną formę gramatyczną lub zamieszczane są w nieodpowiednim miejscu. Brak znormalizowanego układu graficznego, dzięki któremu odbiorca już „na pierwszy rzut oka” może zorientować się, z jakim gatunkiem ma do czynienia, sprawia, że w wielu przypadkach o przynależności gatunkowej tekstu świadczy jedynie tytuł bądź sama treść podania. Tak poważne naruszenie reguł wzorca jest przejawem niskiej kompetencji pragmatycznej⁴²

⁴² Kompetencja pragmatyczna jest to „znajomość zasad, według których przekaz językowy jest: (1) organizowany, budowany i układany; (2) używany w celu wypełnienia określonej

nadawców i w sytuacji rzeczywistej mogłoby przyczynić się do niepowodzenia komunikacyjnego.

Choć w niniejszym szkicu celowo pominięto analizę kompetencji językowej⁴³ studentów, to zaprezentowane tu przykłady ujawniają jej niski poziom. Problem stanowi zarówno poprawność gramatyczna oraz ortograficzna, jak i znajomość i dobór odpowiedniego słownictwa.

Wojtak proponuje wyróżnienie dwóch poziomów kompetencji w sferze administracyjno-prawnej: wzorcowy i zadowalający⁴⁴. Wzorcową kompetencję powinni posiadać profesjonalści. Natomiast nieprofesjonalni uczestnicy komunikacji powinni „dysponować zadowalającą kompetencją wyspecjalizowaną, czyli oprócz dobrego opanowania normy polszczyzny ogólnej wymaga się od nich znajomości przynajmniej elementarnych zasad redakcyjnych tekstów normatywnych i znajomości kultury prawnej”⁴⁵. Zaprezentowane tu wyniki pokazują, że Polacy ze Wschodu kompetencji tej w zakresie języka polskiego nie posiadają. Jest to poważny problem, ponieważ większość z nich planuje spędzić w Polsce przynajmniej kilka lat, co wiąże się z wieloma sprawami o charakterze prawoadministracyjnym.

Stanisław Gajda podkreśla, że

Wiedzę o gatunkach poprzez różne formy dydaktyki społecznej, a zwłaszcza nauczanie szkolne, przekazuje się użytkownikom. W ten sposób wpływa się na ich świadomość (i samoświadomość) gatunkową, kształci nawyki i umiejętność rozpoznawania oraz użycia form gatunkowych⁴⁶.

Należy pamiętać, że wiedza ta winna być przekazywana również na zajęciach z języka obcego.

Na gruncie glottodydaktyki polonistycznej powinnoś ta jest coraz lepiej zauważana — programy kursów językowych często obejmują zajęcia między innymi z zakresu kultury języka i pragmatyki tekstów użytkowych; pisanie jest jedną z pięciu sprawności ocenianych na egzaminach certyfikatowych z języka polskiego; a na rynku wydawniczym pojawia się coraz więcej podręczników przeznaczonych do kształcenia w tym zakresie⁴⁷. Jednak pomimo tych niewątpliwie pozytywnych sygnałów Mazur zauważa, że

funkcji komunikacyjnej; (3) porządkowany według schematów interakcyjnych i transakcyjnych” (ESOKJ, s. 109).

⁴³ Kompetencja językowa to „znajomość oraz umiejętność stosowania formalnych środków językowych, za pomocą których układa się i formułuje poprawne, sensowne wypowiedzi” (ESOKJ, s. 100).

⁴⁴ M. Wojtak, *Polityka...*, s. 115. Por. też E. Malinowska, *O kompetencji...*, s. 233.

⁴⁵ E. Malinowska, *O kompetencji...*, s. 233.

⁴⁶ S. Gajda, *Gatunek jako konwencja kulturowo-językowa*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001, s. 256.

⁴⁷ Por. K. Data, *op. cit.*; J. Mazur, *Wiedza językowa a sprawność pragmatyczna w kształceniu Polaków ze Wschodu*, [w:] *Wrocławska dyskusja...*, s. 22.

w dalszym ciągu znacznie większy nacisk kładzie się na opanowanie systemu gramatycznego i sprawności w mówieniu, niż na opanowanie kreacji tekstu i sprawności pisania. W dalszym ciągu opanowanie gramatyki zdania przeważa nad gramatyką tekstu⁴⁸.

Bibliografia

- Bańko M., *Polszczyzna na co dzień*, Warszawa 2006.
- Boniecka B., Panasiuk J., *By wyjść poza standard (życiorys, podanie a list motywacyjny)*, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 2. *Tekst a gatunek*, red. D. Ostaszewska, Katowice 2004.
- Boniecka B., Panasiuk J., *Przelamywanie paradygmatu gatunkowo-stylistycznego tekstu życiorysu*, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 1. *Mowy piękno wielorakie*, red. D. Ostaszewska, Katowice 2000.
- Data K., *Kształcenie umiejętności poprawnego tworzenia i używania polskich tekstów pisanych na poziomie zaawansowanym*, [w:] *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym*, red. A. Dąbrowska, Wrocław 2004.
- Dąbrowska A., Dobesz U., Pasieka M., *Co warto wiedzieć. Poradnik metodyczny dla nauczycieli języka polskiego jako obcego na Wschodzie*, Warszawa 2010.
- Dunin-Dudkowska A., *Akt notarialny jako gatunek wypowiedzi*, Lublin 2010.
- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, red. D. Coste *et al.*, przeł. W. Martyniuk, Warszawa 2003.
- Gajda S., *Gatunek jako konwencja kulturowo-językowa*, [w:] *Współczesny język polski*, red. J. Bartmiński, Lublin 2001.
- Komorowska H., *Nauczanie gramatyki języka obcego a interferencja*, Warszawa 1975.
- Kuziak M., Rzepczyński S., *Jak dobrze napisać: opowiadanie, podanie, streszczenie, życiorys, ogłoszenie, list motywacyjny, podziękowanie, referat, pracę magisterską...*, Warszawa 2002.
- Kwiatkowska K., *Miejsce życiorysu w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, [w:] *Nowe perspektywy w nauczaniu języka polskiego jako obcego II*, red. K. Pluskota, K. Taczyńska, Toruń 2011.
- Makarewicz H., *Pisanie po rosyjsku. Zasady, wzory, ćwiczenia*, Warszawa 2007.
- Malinowska E., *O kompetencji komunikacyjnej uczestników dyskursu urzędowego*, [w:] *Stylistyka a pragmatyka*, red. B. Witosz, Katowice 2001.
- Malinowska E., *Wypowiedzi administracyjne. Struktura i pragmatyka*, Opole 2001.
- Mazur J., *Wiedza językowa a sprawność pragmatyczna w kształceniu Polaków ze Wschodu*, [w:] *Wrocławska dyskusja o języku polskim jako obcym*, red. A. Dąbrowska, Wrocław 2004.
- Mazur J., *Zadania polityki językowej RP w zakresie potrzeb edukacyjnych Polonii, Polaków za granicą i cudzoziemców*, [w:] *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*, red. J. Mazur, Lublin 1999.
- Pawelec R., Zdunkiewicz-Jedynak D., *Poradnik korespondencji użytkowej*, Warszawa 2007.
- Rumińska K., Waszkielewicz H., *Język rosyjski. Mały podręcznik tekstów pisanych*, Warszawa-Kraków 1996.
- Seretny A., *Kompetencja leksykalna uczących się języka polskiego jako obcego w świetle badań ilościowych*, Kraków 2011.
- Spirydowicz E., Wolska K., *Listy, podania, pisma urzędowe*, Warszawa 1974.
- Szczepny A., *Jak pisać po rosyjsku?*, Warszawa 2008.
- Wojtak M., *Gatunki prasowe*, Lublin 2004.

⁴⁸ J. Mazur, *Wiedza językowa...*, s. 22.

- Wojtak M., *Genologia tekstów użytkowych*, [w:] *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo — wiedza o języku — wiedza o kulturze — edukacja. Zjazd polonistów. Kraków 22–25 września 2004*, t. 1, red. M. Czermińska *et al.*, Kraków 2006.
- Wojtak M., *Polityka językowa w administracyjno-prawnej sferze komunikacyjnej*, [w:] *Polska polityka językowa na przełomie tysiącleci*, red. J. Mazur, Lublin 1999.
- Wojtak M., *Stylistyka tekstów użytkowych — wybrane zagadnienia*, [w:] *Język. Teoria — dydaktyka*, red. B. Grzeszczuk, Rzeszów 1999.
- Wojtak M., *Wzorce gatunkowe wypowiedzi a realizacje tekstowe*, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 2. *Tekst a gatunek*, red. D. Ostaszewska, Katowice 2004.
- Wierzbicka A., *Akty i gatunki mowy w różnych językach i kulturach*, [w:] *Akty i gatunki mowy*, red. J. Bartmiński, S. Niebrzegowska-Bartmińska, J. Szadura, Lublin 2004.
- Wierzbicka A., *Język — umysł — kultura*, Warszawa 1999.
- Wyrwas K., *Wzorzec gatunkowy skargi i jego realizacje (na przykładzie tekstów literackich oraz skarg do instytucji)*, [w:] *Gatunki mowy i ich ewolucja*, t. 1. *Mowy piękno wielorakie*, red. D. Ostaszewska, Katowice 2000.

„I address you in the question of...”, i.e. how the Eastern Polish people utilize language as presented through the category of the application form

Summary

The article presents the results of the analysis of 51 high grades in learning applications written by foreign Polish descendant students and foreign students of The Polish Language and Culture Centre for Polish People from Abroad and Foreigners at the UMCS in Lublin. These are students who attend the so-called „zero year,” during which they prepare to take up studies in Poland, among them students from Belarus, Ukraine and Kazakhstan. Although all these people have declared that they have Polish roots, the Polish language is not their first language or basic communication tool and they only use it in limited circumstances, for example with their chosen family members, at school or in church.

As the realisation of the genre pattern is very complex and cannot be encompassed within the frames of one article, the author focused on the structural aspect of the gathered applications. Therefore, the presented analysis constitutes the first stage in achieving the goal of research analysis, which is defining of the level of pragmatic competence of the application senders.